

IRENE VALLEJO

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΤΟΥ ΜΠΕΣΤ ΣΕΛΕΡ
ΠΑΠΥΡΟΣ Η ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

Κάποιος

μίλησε

για εμάς

Συμβουλές για το μέλλον
από το παρελθόν

Μετάφραση
Κλεοπάτρα Ελαιοτριβιάρη, Ιωάννα Καπετάνου

ΜΕΤΑΙΧΜΙΩ

ΚΑΠΟΙΟΣ ΜΙΛΗΣΕ ΓΙΑ ΕΜΑΣ

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Πρώτη έκδοση Ιούνιος 2025

Στην παρούσα έκδοση έχουν χρησιμοποιηθεί κείμενα από τα παρακάτω βιβλία:

Irene Vallejo, *Alguien habló de nosotros*, Editorial Contraseña, 2017
(οι σελίδες 15-119 της ελληνικής έκδοσης)

Irene Vallejo, *El futuro recordado*, Editorial Contraseña, 2020
(οι σελίδες 120-214 της ελληνικής έκδοσης)

Στο τέλος της έκδοσης περιλαμβάνεται το κείμενο:

Irene Vallejo, Discurso Inaugural, Fráncfort 18 de octubre 2022

Επιμέλεια έκδοσης Μαρία Γονιδάκη

Επιμέλεια – Διόρθωση τυπογραφικών δοκιμίων Αρετή Μπουκάλα

Σελιδοποίηση Γιώτα Μπόμπου

Σχεδιασμός εξωφύλλου Ρεντουάν Αμζλάν

© 2020, Irene Vallejo Moreu (για το *El futuro recordado*)

© 2017, Irene Vallejo Moreu (για το *Alguien habló de nosotros*)

Κατόπιν συμφωνίας με Casanovas & Lynch Literary Agency

© 2024, Εκδόσεις **ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ** (για την ελληνική γλώσσα)

ISBN 978-618-03-4143-0

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 84143

Κ.Ε.Π. 5942, Κ.Π. 20575

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε μέσο ή τρόπο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Ιπποκράτους 118, 114 72 Αθήνα, τηλ.: 211 3003500

metaixmio.gr · metaixmio@metaixmio.gr

Κεντρική διάθεση

Ασκληπιού 18, 106 80 Αθήνα, τηλ.: 210 3647433

Βιβλιοπωλεία ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Ασκληπιού 18, 106 80 Αθήνα, τηλ.: 210 3647433

Πολυχώρος, Ιπποκράτους 118, 114 72 Αθήνα

τηλ.: 211 3003580, fax: 211 3003581

Irene Vallejo

ΚΑΠΟΙΟΣ ΜΙΛΗΣΕ ΓΙΑ ΕΜΑΣ

ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ
ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΑΠΟ ΤΑ ΙΣΠΑΝΙΚΑ

Κλεοπάτρα Ελαιοτριβιάρη

Ιωάννα Καπετάνου

ΜΕΤΟΙΧΜΙΟ

Στους καθηγητές ανθρωπιστικών επιστημών,
που, βαδίζοντας στα ίχνη του Οδυσσέα,
μας προστατεύουν από τους λωτοφάγους και τη λήθη

Σε όλους εκείνους τους αφοσιωμένους ανθρώπους
που αφιερώνουν τη ζωή τους στην εκπαίδευση.
Σε όσους, σε δημοτικά, γυμνάσια και λύκεια,
σχεδιάζουν καθημερινά με επιμονή
την παρτιτούρα και τη γεωμετρία του μέλλοντος

Οι σημειώσεις ανήκουν στην επιμελήτρια του βιβλίου, εκτός εάν σημειώνεται διαφορετικά.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εν αρχή.	15
Η σχολή της σχολής.	16
Πλατωνικός έρωτας.	17
Άσπρο και μαύρο.	18
Ανατομία ενός εγκλήματος.	19
Τυφλή ζήλια.	20
Η μέθη της εξουσίας.	21
Μυστικότητα εγκώμιον.	22
Υψηλές πτήσεις.	23
Αγνοημένη ευτυχία.	24
Οι Ιαχούδες.	25
Φονικές νίκες.	26
Παραμεθόριοι κόσμοι.	27
Πολιτικός κίνδυνος.	28
Σπαρτιάτες.	29
Πικρή επιτυχία.	30
Τα δύο κοράκια.	31
Η υγεία των λέξεων.	32
Επιθετικοί.	33
Ο εχθρός των επιπλήξεων.	34
Βουτιά.	35
Ο χρόνος πετάει.	36
Έρωτας και χιούμορ.	37
Πολιτική μυθοπλασία.	38
Ο τέλειος συναγωνισμός.	39
Μύηση στη ζωή.	40
Η άχαρη ηλικία.	41
Η ξένη.	42
Φιλόδοξος.	43

Δύο αγανακτισμένοι	44
Κρασί και φιλιά	45
Ατιμωρησία	46
Αντανακλάσεις	47
Λάθη και παραπτώματα	48
Η επιτυχία μιας αποτυχίας	49
Μιλώντας με την καρδιά	50
Εμείς οι άλλοι	51
Στην επιφάνεια	52
Βρώσιμο χιούμορ	53
Φορητές σκέψεις	54
Βρομάει;	55
Μη φεύγετε	56
Το κουτί της Πανδώρας	57
Μεσότητα	58
Δημόσιος βίος	59
Εύθραυστη δημοκρατία	60
Ελπιδοφόροι άνθρωποι	61
Αγάπες διάφορες	62
Εξιλέωση	63
Ένας ήρωας του καιρού μας	64
Λαϊκισμός	65
Δόμηση	66
Αυτοί οι ανιδιοτελείς τρελοί	67
Παιδιά του χρήματος	68
Η επιπόνηση της επιτυχίας	69
Πράσινες οάσεις	70
Πολλή μελάνη	71
Πίσω από τη χαρά	72
Ενώ όλα κοιμούνται	73
Πελατειακό σύστημα	74
Ταλέντο ή ιδιοφυΐα	75
Η πρόκληση της αφθονίας	76
Οχυρωμένα όνειρα	77
Πεθαμένο ειδύλλιο	78
Ζώνη σκιάς	79

Παζλ	80
Η ελευθερία της συνήθειας	81
Το αόρατο θηρίο	82
Δειλές λέξεις	83
Ηχηρή μοναξιά	84
Το φάντασμα της απογοήτευσης	85
Ένα στενάχωρο πρόβλημα	86
Μάνα Κουράγιο	87
Πρόοδος	88
Ιδιώτες	89
Η ανυπεράσπιστη καρδιά	90
Η μουσική των αριθμών	91
Ες αύριον	92
Το μεγάλο στοίχημα	93
Αποχαιρετισμός σε όλα αυτά	94
Πικρές αλήθειες	95
Εξοστρακισμός	96
Η αποστασία των ονομάτων	97
Υποψήφιοι	98
Χωρίς ενδοιασμούς	99
Το μάθημα της λύπης	100
Σύναψη συμφωνιών	101
Επικίνδυνες φιλίες	102
Ομορφιά μου	103
Κιαροσκούρο	104
Ο γόρδιος δεσμός	105
Χιούμορ και ταπεινοφροσύνη	106
Η δαμόκλειος σπάθη	107
Διλήμματα	108
Κριτήρια	109
Δεν θα αλλάξει	110
Πολιτικά ζώα	111
Το αξίωμα του πολίτη	112
Το μέτρο της επιτυχίας	113
Κανονικοί	114
Όλο μάτια	115

Η μηχανή του χρόνου.....	116
Λέσχη ανάγνωσης	117
Η αποζημίωση της γενναιοδωρίας	118
Βασιλικές παρουσίες.....	119
Αρχάριοι.....	120
Προϊστορία της φροντίδας.....	121
Ναρκισσισμός.....	122
Ομφαλοσκοπήση	123
Πάθος και απόσταση.....	124
Η απόλαυση των ξένων	125
Η δυναμική του έρωτα	126
Δούρειοι ίπποι	127
Παθολογία της εξουσίας.....	128
Άνοιξη.....	129
Φύκια για μεταξωτές κορδέλες	130
Εγκώμιο σκιάς.....	131
Οι κίνδυνοι της νίκης.....	132
Αχώριστες	133
Κόλαση	134
Το σύνδρομο του Οδυσσέα.....	135
Αχαλίνωτοι	136
Η μάχη για νόμους	137
Οδηγίες για να γελάμε	138
Ξεμυαλίσματα	139
Πέρα από τις λέξεις.....	140
Ηφαιστειώδεις μέρες.....	141
Η τρίχα τριχιά.....	142
Βραδυκίνητη μηχανή.....	143
Το παρελθόν σε παρένθεση	144
Κόμπος στον λαιμό	145
Μεσοβασιλεία	146
Ρυτίδες.....	147
Αχ, αυτοί οι νέοι.....	148
Μαγική ιατρική.....	149
Αποχαιρετισμός στα όπλα	150
Από το μάτι της βελόνας.....	151

Οι κουρμάδες της λήθης	152
Ελέφαντες στη Νουμαντία	153
Προδότης	154
Επιστολές στον άλλο κόσμο	155
Ο καιρός της σιωπής.	156
Συγχωρήστε τη θλίψη.....	157
Αχόρταγοι.....	158
Το σήμερα για το σήμερα.....	159
Κατακτητές	160
Αόρατες εργασίες.....	161
Το πανδοχείο του τρόμου	162
Οι μασκαρεμένοι	163
Τα έντερα του Λεβιάθαν.....	164
Ενθουσιασμός.....	165
Συμβουλές για το μέλλον από το παρελθόν	166
Εκκλείδωτα στόματα	167
Η φωνή της σιωπής.....	168
Το σώμα του εγκλήματος	169
Συγχορευτές.....	170
Διαστρεβλώνοντας τα λόγια	171
Η κόρη της Νύχτας	172
Η σπείρα της σιωπής	173
Ό,τι κι αν κάνεις.....	174
Μεταδοτικές ιδέες	175
Υπερβολή.....	176
Καιρός να γελάσουμε	177
Γλειφτρόνια	178
Στη σάλτσα τους	179
Ομφαλοσκοπώντας	180
Υπερκριτής.....	181
Ταμπού	182
Ο θρόνος της Λήθης.....	183
Οι μάσκες του ήρωα	184
Δίδυμη πλώ	185
Θαμμένη εξουσία	186
Κατσούφηδες.....	187

Καυτή επικαιρότητα	188
Το ποτάμι πίσω δεν γυρνά	189
Ζήτημα εμπιστοσύνης	190
Αόρατοι	191
Η τέχνη της υπερβολής	192
Δίψα	193
Υποταγή	194
Πιστωτικές κάρτες σε περίσκεψη	195
Η χτένα των νεκρών	196
Οι χαμένες αυτοκρατορίες	197
Ταχυδακτυλουργοί	198
Παρεξηγήσεις	199
Η εποχή των απατεώνων	200
Γιατρικά του έρωτα	201
Το καταφύγιο του χιούμορ	202
Δημόσια ψεύδη	203
Τύφλωση	204
Μάζες	205
Η έλξη του κενού	206
Μεταβαλλόμενες τύχες	207
Ελεύθεροι με αναστολή	208
Χορευτική τρέλα	209
Ακόμα μαθαίνω	210
Εύθραυστο φως	211
Η διαδρομή των παραμυθιών	212
 Ομιλία στα εγκαίνια της Διεθνούς Έκθεσης Βιβλίου, Φραγκφούρτη, 18 Οκτωβρίου 2022	 215

Εν αρχή

Ας αναλογιστούμε τα δύσκολα ξεκινήματα. Το νεογέννητο που κάποτε υπήρξαμε κατέβαλε εξαντλητικές προσπάθειες για να κατακτήσει ακόμα και τις πιο απλές δεξιότητες. Το ποδήλατο των παιδικών μας χρόνων μάς έριξε πολλές φορές στο χώμα μέχρι να το εξημερώσουμε. Όταν ερωτευθήκαμε για πρώτη φορά, η συστολή παρέλυε χειρονομίες και λέξεις· δεν είχαμε το θάρρος ούτε καν να πλησιάσουμε ο ένας τον άλλο. Τις πρώτες μέρες στην καινούρια μας δουλειά, η παραμικρή εργασία που μας αναθέτουν μοιάζει βουνό· κάθε αρχή και δύσκολη.

Η αρχή είναι η επικράτεια της αδεξιότητας και του φόβου και ταυτόχρονα το πεδίο της μάχης όπου εκδηλώνεται πιο έντονα η ορμή της ζωής. Ο Ρωμαίος ποιητής Οράτιος το γνώριζε, αφού χρειάστηκε να ξαναχτίσει τη ζωή του εκ θεμελίων. Ο πατέρας του, γεννημένος σκλάβος, εργάστηκε σκληρά για να δώσει μια γερή εκπαίδευση στον γιο του. Οι σπουδές του, στις οποίες ο πατέρας του στήριζε όλες του τις ελπίδες, οδήγησαν τον Οράτιο από τη Ρώμη στην Αθήνα. Εκεί πρόλαβαν τον φέρελπι νέο οι ιστορικές συγκυρίες, ανατρέποντας τα όνειρά του. Γνώρισε τον Βρούτο, τον δολοφόνο του Καίσαρα, και, σε μια στιγμή παραφοράς, αποφάσισε να καταταγεί στον στρατό του. Ο πόλεμος έληξε με μια καταστροφική ήττα. Όταν επέστρεψε στη Ρώμη με το στίγμα του πτημένου, είχαν δημεύσει την κατοικία του. Ταπεινωμένος, με κομμένα τα φτερά, ο Οράτιος πάλεψε για να ξεπεράσει το οδυνηρό αίσθημα της αποτυχίας, την απόρριψη και τα φαντάσματα που τον κατέτρεχαν, εκείνους τους «δεν σε είδα, δεν σε ξέρω» και κατάφερε να γίνει διάσημος ποιητής. Αυτή του η περιπέτεια τον δίδαξε πως τα πρώτα βήματα είναι πάντα τα πιο δύσκολα και συμπύκνωσε την εμπειρία του σ' έναν ελπιδοφόρο στίχο: «Αυτός που ξεκινάει βρίσκεται ήδη στο δρόμο του τα μισά».

Η σχολή της σχολής

Δεν θα ξεχάσω ποτέ την πρώτη μου μέρα στο σχολείο. Στον δρόμο που πηγαίναμε, η αγαπημένη μου νταντά Μαρία μου έδωσε το χέρι της και με προειδοποίησε: «Θα έρχεσαι εδώ κάθε μέρα. Ακόμα κι όταν βρέχει, κι όταν χιονίζει, ακόμα κι αν φυσάει δυνατά και κρυώνεις». Με φαντάστηκα να αψηφώ καταιγίδες και ανεμοθύελλες. Τρόμαξα. Η φωνή της ακουγόταν αυστηρή, όπως των γονιών μου όταν έλεγαν: «Έχω δουλειά», κι αυτό σήμαινε πως δεν μπορούσαμε να παίξουμε μαζί. Το σχολείο ήταν η δική μου δουλειά, κι είχα και δουλειά για το σπίτι από πάνω.

Χρόνια αργότερα ανακάλυψα έκπληκτη πως η ισπανική λέξη *escuela* που σημαίνει «σχολείο» προέρχεται από την αρχαία ελληνική λέξη *σχολή* που σημαίνει «ελεύθερος χρόνος». Οι αρχαίοι Έλληνες πίστευαν πως οι ώρες της μελέτης ήταν χρόνος αναψυχής για κάθε άνθρωπο, σε αντιδιαστολή με τη δουλειά που σε κάνει δούλο ενός αφεντικού ή του χρήματος: «Κάθε καλή πράξη ξεκινάει από τον ελεύθερο χρόνο» γράφει ο Αριστοτέλης, δηλαδή την παιδεία και την καλλιέργεια. Ο Σωκράτης αφιέρωνε μεγάλο μέρος από τον ελεύθερο χρόνο του στη σκέψη. Περιφερόταν στους δρόμους και στην Αγορά προσπαθώντας να πείσει τους Αθηναίους πολίτες να διακόψουν τις ασχολίες τους και να πιάσουν την κουβέντα. Ενσάρκωνε ένα αρχαίο ιδανικό: πίστευε πως ο ελεύθερος χρόνος έπρεπε να αφιερώνεται στη φιλία, στον διάλογο ανάμεσα στον δάσκαλο και τους μαθητές του και στη διανοητική συζήτηση. Μετά την κάλυψη των βασικών βιοτικών αναγκών, η επόμενη κοινωνική κατάκτηση είναι η μάθηση και η γνώση. Αυτό είναι το μάθημα των αρχαίων Ελλήνων: το σχολείο, μολονότι υποχρεωτικό, μας κάνει ελεύθερους.

Πλατωνικός έρωτας

Η επιθυμία για το ανέφικτο και η δημιουργία φαντασιώσεων αποτελούν συνήθως συστατικά του έρωτα. Όταν αυτά είναι η μόνη του τροφή, τότε μιλάμε για μια ιδιαίτερη κατηγορία έρωτα, τον πλατωνικό. Στην πραγματικότητα όμως ο Πλάτωνας δεν ασχολήθηκε ποτέ με τον ανεκπλήρωτο έρωτα, τον έρωτα χωρίς ανταπόκριση που διαιωνίζεται σαν άφθαρτο ιδανικό. Πώς εξηγεί ο φιλόσοφος τους έρωτές μας;

Όλα ξεκινούν στον κόσμο των Ιδεών, σ' έναν τόπο υπερουράνιο. Εκεί παρελαύνουν οι θεοί σε τέλειες κυκλικές τροχιές. Τους ακολουθεί μια πομπή φτερωτών ψυχών δίχως σώμα πάνω σε άρματα που σέρνουν δύο άλογα. Οι θεοί κινούνται αρμονικά, οι ψυχές όμως εμφανίζουν μια αναμφίβολα ανθρώπινη συμπεριφορά: η μια προσπαθεί να προσπεράσει το άρμα της άλλης, συγκρούονται και χτυπιούνται. Κάποιες πέφτουν στη γη με σπασμένα τα φτερά. Τότε τυλίγονται σ' ένα σώμα και έρχονται στη ζωή σαν παιδιά δίχως μνήμη. Κάποια μέρα, κάθε άνθρωπος συναντάει κάποιον άλλο άνθρωπο που τον θαμπώνει, καθώς του θυμίζει τον ακτινοβόλο κόσμο από τον οποίο προέρχεται. Ο ερωτευμένος κοιτάζει την όμορφη γήινη εικόνα και νιώθει μια θερμή δύναμη να βράζει μέσα του ενώ τον γαργαλούν τα κολοβώματα της ψυχής που πασχίζει να ξαναφτερωθεί. Όπως το ουράνιο άρμα, δύο άλογα σέρνουν την ψυχή. Το ένα είναι μαύρο και αντιστέκεται στα χαλινάρια, καθώς το ωθεί το ερωτικό γήτεμα. Το άλλο, λευκό και πειθήνιο, τρέμει μπροστά στο αγαπημένο πλάσμα. Η ιδιοσυγκρασία των δύο αλόγων είναι η αιτία της εσωτερικής μας πάλης ανάμεσα στην παρόρμηση και τη συστολή, ανάμεσα στην επιτακτικότητα του πόθου και την παραλυτική αναμονή. Για τον Πλάτωνα, ο έρωτας είναι αυτή η δύσκολη ιππική ισορροπία.

Άσπρο και μαύρο

Σε μεγάλο βαθμό, ο κόσμος είναι τόσο παράδοξος και απίστευτος επειδή εμείς είμαστε αντιφατικοί. Ξέρουμε τι είναι καλύτερο για μας, αλλά κάνουμε τρέλες. Αγαπάμε την ειλικρίνεια, αλλά λέμε ψέματα. Είμαστε γενναιόδωροι σε ορισμένα πρόσωπα, όχι όμως και σε άλλα που το έχουν περισσότερο ανάγκη. Θέλουμε να ζούμε ελεύθεροι, αλλά μας γίνεται εμμονή η αποδοχή μας από την ομάδα. Ευαισθητοποιούμεστε σχετικά με κάποιους σκοπούς, ενώ άλλοι μας αφήνουν αδιάφορους. Η πολυπλοκότητά μας κάνει τη ζωή μας να εκτροχιάζεται και, μπροστά στη μόνιμη αβεβαιότητα, οι διαβεβαιώσεις δίχως αποχρώσεις μας καθησυχάζουν. Ανέκαθεν τα μανιχαϊστικά κηρύγματα προσφέρουν ασφάλεια, περιορίζοντας την πραγματικότητα σε δύο κατηγορίες, έτσι ώστε, εάν δεν ανήκεις στη μία, συμπεριλαμβάνεσαι αναγκαστικά στην άλλη: καλό ή κακό, αλήθεια ή ψέμα, πολιτισμός ή βαρβαρότητα, επιτυχία ή αποτυχία, μαζί μου ή εναντίον μου.

Ο όρος *μανιχαϊσμός* ανάγεται σε μια αρχαία θρησκεία που συνδύασε στοιχεία που προέρχονταν από το χριστιανικό, το ζωροαστρικό και το βουδιστικό δόγμα. Αυτές οι δοξασίες αποκαλύφθηκαν στον ιδρυτή, τον επονομαζόμενο Μανιχαίο ή Μάνη. Η πίστη του βασιζόταν στην αιώνια πάλη μεταξύ δύο αρχών, μιας καλής, την οποία συμβόλιζε το φως, και μιας μοχθηρής, την οποία συμβόλιζε το έρεβος. Ο Άγιος Αυγουστίνος, μανιχαϊστής επί δέκα χρόνια σχεδόν, αναγνωρίζει στις *Εξομολογήσεις* του πόσο ελκυστική μπορεί να είναι μια τόσο απλουστευτική άποψη όταν μιλάμε για διαμάχες. Ακόμα και σήμερα η γλώσσα της προπαγάνδας έχει την τάση να καταφεύγει σε αυτού του είδους την πόλωση χωρίς ρωγμές προκειμένου να υπόσχεται εύκολες λύσεις και να κερδίζει οπαδούς. Και πολλές φορές στρέφεται στα κηρύγματα του Μάνη για να μας *μανιπουλάρει*, δηλαδή να μας χειραγωγήσει.

Ανατομία ενός εγκλήματος

Τα φιλμ νουάρ και η νουάρ λογοτεχνία περιγράφουν το σκοτεινό σύμπαν του εγκλήματος προκειμένου να διερευνήσουν ένα ανησυχητικό τοπίο: την άλλη όψη του ονείρου. Το κιαροσκούρο της ατμόσφαιρας που συνθέτουν παραπέμπει στην ομιχλώδη ανθρώπινη πολυπλοκότητα. Και μέσα από την πλοκή τους ξεπροβάλλουν τυφλά πάθη, το έγκλημα, το πεπρωμένο, ο κόσμος που κρύβεται κάτω από την υποτιθέμενη γαλήνη της καθημερινότητας.

Το πρώτο έργο αστυνομικής λογοτεχνίας γράφτηκε στην αρχαία Ελλάδα. Ο πρωταγωνιστής, ο Οιδίποδας, ερευνά τον φόνο του βασιλιά της Θήβας κάτω από παράξενες συνθήκες χρόνια πριν. Καθώς ανακρίνει τους μάρτυρες του εγκλήματος, υποψιάζεται πως κρύβουν κάποιο σκοτεινό μυστικό. Όπως οι ντετέκτιβ Σπέιντ και Μάρλοου, ο Οιδίποδας είναι πεισματάρης, βίαιος, οξυδερκής και αποκομμένος από τις ρίζες του. Τον εγκατέλειψαν μόλις γεννήθηκε, δεν γνωρίζει τίποτα για την καταγωγή του. Πολύ πριν παγιωθεί ως τυπικό χαρακτηριστικό του νουάρ, ο Οιδίποδας δέχεται πιέσεις να σταματήσει τις έρευνές του, ωστόσο δεν ενδίδει, παλεύει κόντρα στις αντιξοότητες προκειμένου να ξεδιαλύνει τον λαβύρινθο των απαντήσεων και των στοιχείων που ανακαλύπτει, ώσπου συναντάει μια αλήθεια που θα προτιμούσε να μην τη γνώριζε. Ο βασιλιάς σκοτώθηκε σ' έναν παράλογο καβγά σε κάποιο σταυροδρόμι. Σιγά σιγά επανέρχεται στη μνήμη του Οιδίποδα ο θολός, τραγικός διαπληκτισμός από τον οποίο το 'σκασε τρέχοντας αφού χτύπησε έναν άγνωστο. Με μια αριστοτεχνική τροπή της εξέλιξης, ανακαλύπτει ποιοι είναι οι πραγματικοί του γονείς, ενώ κατάπληκτος μαθαίνει επίσης την ταυτότητα της συζύγου του. Η έκβαση αυτού του πρώτου νουάρ προκαλεί ταραχή μέχρι σήμερα: ο Οιδίποδας είναι ταυτόχρονα ο ντετέκτιβ και ο δολοφόνος.

Τυφλή ζήλια

Πόσες φορές η ικανοποίηση που νιώθουμε για κάποιο μας κατόρθωμα εξανεμίζεται μόλις μαθαίνουμε πως κάποιος άλλος μας ξεπέρασε. Ο Επίκτητος έλεγε πως ο χειρότερος εχθρός εκείνων που ευημερούν είναι ο φθόνος· είναι η θλίψη για όλα τα αγαθά που δεν μας ανήκουν, τα οποία είναι πάντοτε περισσότερα. Το πιο περίεργο με τη ζήλια, η οποία στα λατινικά είχε την έννοια του «στραβοκοιτάζω», είναι πως επηρεάζει ανθρώπους κοντινούς, που γνωρίζονται, θαρρείς και είναι ένας προσωπικός, οικείος τρόπος να μισούμε ο ένας τον άλλο. Δεν ζηλεύουμε την παρουσία που θεωρούμε πως είναι πέραν των δυνατοτήτων μας· δεν ζηλεύουμε τον μακρινό εκατομμυριούχο, αλλά τον διπλανό μας γείτονα που ζει με λίγο μεγαλύτερη άνεση από μας ή είναι λίγο πιο τυχερός. Γι' αυτό και αρκεί η πιο ταπεινή επιτυχία για να ξυπνήσει τη ζήλια· αρκεί ένας έπαινος ή η παραμικρή υπεροχή για να καταστεί το πάθος αυτό μοιραίο. Καταδίκη για κείνον που υποφέρει από τη ζήλια, μπορεί όμως να γίνει θανατηφόρα για κείνον που την εμπνέει. Αφήνει δύο θύματα στο πέρασμά της και δεν ωφελεί κανέναν.

Ένα ανατολίτικο διήγημα αφηγείται την περίπτωση ενός βασιλιά που διόρισε δύο υπουργούς με τον ίδιο βαθμό. Ο ένας φθονούσε τον άλλο με πάθος: τις ορθές αποφάσεις του, την αργή και σταθερή άνοδό του στην ιεραρχία, το πολλά υποσχόμενο μέλλον του. Ο βασιλιάς αντιλήφθηκε αυτό το μίσος και θέλησε να δώσει ένα μάθημα στον φθονερό υπουργό για να του δείξει πως η τύχη των άλλων δεν μπορεί να μας βλάψει αφού το φεγγάρι σκορπάει τη λάμψη του σε χιλιάδες κύματα ταυτόχρονα. «Πιστέ μου δούλε, θα σε ανταμείψω. Ζήτησέ μου ό,τι επιθυμείς, να ξέρεις όμως πως θα δώσω τα διπλάσια στον άλλο μου υπουργό» είπε. Ο ζηλόφθονος, πικραμένος μέσα στην ευτυχία του, στην ιδέα πως ο άλλος υπουργός θα ήταν πιο ευτυχισμένος, προτίμησε να του προκαλέσει μια διπλή συμφορά: «Κυρίε μου, θέλω να με κάνεις μονόφθαλμο».

Η μέθη της εξουσίας

Εκλέγουμε τους ανθρώπους που μας κυβερνούν για να αλλάξουν την πραγματικότητα, πολλές φορές όμως αλλάζουν οι ίδιοι. Η μετάλλαξη των πολιτικών, είτε οφείλεται στην επιτυχία είτε στις κολακείες του στενού τους κύκλου, περιγράφεται ως επαγγελματική νόσος. Ένας Άγγλος νευρολόγος και πρώην υπουργός απαρίθμησε τα συμπτώματα της ασθένειας: απομάκρυνση από την πραγματικότητα, υπερβολική αυτοπεποίθηση, μεσσιανικός λόγος, πεποίθηση πως βρίσκεσαι στον δρόμο της αλήθειας, επομένως δεν οφείλεις να λογοδοτείς στην κοινή γνώμη παρά μόνο στην Ιστορία με κεφαλαίο. Στην κλινική γλώσσα, αυτό το κακό ονομάζεται «σύνδρομο της Ύβρεως».

Η αρχαία ελληνική λέξη *ύβρις* σημαίνει «αλαζονεία» και «κατάχρηση». Ο όρος περιέγραφε το βίαιο πάθος που προκαλούσε η Ατη, θεά της καταστροφής, παρασύροντας ήρωες και ισχυρούς προκειμένου να συντρίψουν τους ανθρώπους γύρω τους. Οι βίαιες αυτές καταχρήσεις είχαν καταστροφικές συνέπειες και την τιμωρία τους αναλάμβανε μια άλλη θεά, η Νέμεση, αρμόδια για την επαναφορά της ισορροπίας και την εκδίκηση για λογαριασμό των αδικημένων. Η αρχαία ελληνική τραγωδία απεικόνιζε συχνά αυτόν τον διαβολικό κύκλο εξουσίας, έπαρσης, τύφλωσης, ολέθριου σφάλματος και πτώσης. Σύμφωνα με τη νοοτροπία της κλασικής αρχαιότητας, η σύνεση ήταν η απαραίτητη αρετή του πνεύματος προκειμένου οι άνθρωποι να μπορούν να προσαρμόζουν τις πράξεις τους στις πολύπλοκες συνθήκες της ζωής. Οι αρχαίοι θα έλεγαν πως οι κυβερνώντες αρχίζουν να γίνονται επικίνδυνοι όταν η παραδοχή ενός σφάλματος τους προκαλεί τρόμο.

Πολλές φορές βιώνουμε καταστάσεις, αγανακτούμε, πονάμε και πιστεύουμε ότι όλα αυτά συμβαίνουν μόνο σε εμάς, στη δική μας κοινωνία ή στη δική μας εποχή. Όμως αρκεί να κοιτάξουμε για λίγο πίσω, να κάνουμε ένα διάλειμμα, να δώσουμε χώρο σε φωνές από το παρελθόν που έκαναν τις ίδιες ερωτήσεις, είχαν τις ίδιες ανησυχίες, έκαναν τα ίδια λάθη.

Στα σύντομα κι αυτοτελή κείμενα αυτού του βιβλίου, η χαρισματική γραφή της Irene Vallejo συνδέει το παρόν με την ιστορία μας. Θέματα όπως η δημοκρατία, η διαφθορά, ο εθισμός στα κοινωνικά δίκτυα, τα πρότυπα ομορφιάς, η ξενοφοβία, τα συστατικά της ευτυχίας εξετάζονται μέσα από το πρίσμα κυρίως της ελληνορωμαϊκής γραμματείας και μυθολογίας, υπενθυμίζοντάς μας ότι η ιστορία δεν είναι μια διαδικασία γραμμική αλλά ένας συνεχής, άχρονος διάλογος.

ISBN: 978-618-03-4143-0

9 786180 341430

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 84143

metaixmio.gr

ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ
ΚΑΙ ΣΕ
e-book